

NUS.8 | Umans nizzegian spazis - s'orientar e gidar a concepir

1. Las solaras ed ils scolars san percepir, descriver ed ordinar caracteristicas, structuradas e situaziuns localas da l'ambient natiral e construi.

renviaments
AS - Emprender e reflexiun [7]

Lieus, percepziun dal spazi

Las solaras ed ils scolars ...

NUS.8.1

1			
	a	» san identifitgar e descriver, tge ch'è avant maun en ils conturns da l'abitaziun e da la scola e tge ch'els enconuschan e tge ch'als è famigliar en lieus (p.ex. tschertas chasas, lieus da cumprar en, stabiliments da traffic, lieus impurtants per els).	
	b	» san perscrutar lieus en ils conturns ch'els enconuschan, designar, localisar objects en la natira ed en l'ambient construi (p.ex. guauds, auas, grippa, edifizis e stabiliments differents e tipics en abitadis e spazis da la natira) e descriver differenzas en la concepziun da spazis.	
2	c	» san rimnar ed ordinar, tge differents elements territorials (p.ex. edifizis, stabiliments, auas, guauds) ch'èn avant maun en l'ambient natiral e construi e caracterisar e documentar lur plazzament en il territori (p.ex. cun skizzas, plans, fotografias).	
	d	» san reflectar davart atgnas percepziuns, ideas e giudicaments davart spazis persunals ed impurtants en il lieu da domicil ed en la regiun, nua ch'els abitan, descriver e cumparegliar quels cun il giudicament d'auters uffants (p.ex. lieus persunals impurtants, lieus bels, lieus, nua che jau sun savens, lieus privlus, lieus, nua ch'i na ma plascha insumma betg).	
	e	» san explorar, ordinar e documentar en tge relaziun che caracteristicas territorials stattan ina cun l'autra en differentas regiuns da l'ambient pli stretg e pli vast (p.ex. edifizis per differentes intents, stabiliments per il traffic, temp liber, provediment e dismesa) e co ch'ellas èn entretschadas ina cun l'autra.	
	f	» san cumparegliar ed ordinar caracteristicas da l'ambient natiral e construi en differentes spazis e caracteristicas tipicas en differentas regiuns da la Svizra, en il Giura, en la Bassa ed en il territori alpin (p.ex. tipologia dals abitadis dals Gualsers, cuntrada da lais da l'Engiadina, cuntradas terrassadas). caracteristicas tipicas da spazis en citads, aglomeraziuns, territoris rurals, territoris da muntogna	
	g	» san s'occupar da descripziuns ed attribuziuns a spazis e gruppas da la populaziun en la regiun d'abitadi ed en la Svizra, s'informar en chaussa, far cumparegliaziuns sco era examinar e giuditgar decleraziuns (p.ex. Tge è tipic? Tge è auter? Attribuziuns, clischés, realitads).	

► Cumpetenzas consecutivas: STS.2.3

2. Las scholaras ed ils scholars san s'occupar da las differentas utilisaziuns da spazis entras l'uman, cumparegliar e giuditgar quellas e reflectar davart relaziuns d'umans cun spazis.

renviaments
AS - Lingua e communicaziun
[8]
FSP - Ambient natiral e
resursas

Utilisaziun dal spazis, relaziuns uman - spazis

NUS.8.2

Las scholaras ed ils scholars ...

1			
	a	» san raquintar d'experiencias, co ch'els dovran ed utilischan sezs differentes spazis (per abitar, en il temp liber, per far cumpras, per esser per via).	
	b	» san percepir, nominar e motivar, en tge spazis ch'els sa trategnan gugent resp. navidas e tge ch'è impurtant per els en lur spazis da viver.	
2	c	» san retschertgar e mussar a maun d'exempels en ils agens conturns, co che umans dovran differentes spazis ed elements territorials (p.ex. edifizis, stabiliments, auas, guauds) e tge che quels pussibiliteschan a l'uman per il mintgadi. furma d'utilisaziun: abitar, lavurar, far cumpras, temp liber, traffic, provediment d'aua	
	d	» san rimnar e cumparegliar, tge impurtanza che differentes spazis han per l'utilisaziun tras differentes umans e reflectar davart lur atgnas pretensiuns a spazis (al lieu da domicil, en la regiun da domicil, en la citad, en lieus da temp liber e da vacanzas).	
	e	» san s'infurmar cun agid da maletgs, texts, chartas davart differenzas e diversidad da furmas d'utilisaziun dals umans en differentas cuntradas, cumparegliar ed ordinar quellas. diversidad da furmas d'utilisaziun en la citad, en l'aglomeraziun, en territoris ruralis, en territoris da muntogna, en vals, a lais, en regiuns planivas	MI.1.2.e
	f	» san perscrutar e retschertgar en differentes spazis da l'ambient pli stretg e pli vast, tge pretensiuns a l'utilisaziun che differentes umans han sco era supponer e giuditgar, tge conflicts d'utilisaziun che pon nascher da quai (p.ex. agricultura - bajegiar, abitar - traffic, temp liber/turissem - protecziun da la natira).	

3. Las scholaras ed ils scholars san identifitgar midadas en spazis, reflectar davart consequenzas da midadas e davart la concepziun futura ed il svilupp.

renviaments
FSP - Ambient natiral e
resursas

Midadas da spazis, svilupp dal territori

NUS.8.3

Las scholaras ed ils scholars ...

1			
	a	» san observar e documentar sur ina perioda pli lunga midadas en ils agens conturns (p.ex. entras construir e transfurmar en l'agen quartier, ad in lieu enconuscent en la natira sur dapli ch'ina stagion).	
2	b	» san percepir, descriver e ponderar, co che umans transfurman e midan noss conturns e noss spazis da viver p.ex. entras l'abitar, la producziun da victualias, l'esser per via, la concepziun dal temp liber.	

renviaments			
	c	» san denominar agens giavischs ed intents per concepir il spazi da viver, sviluppar ideas e perspectivas e prender posiziun latiers (p.ex. sin l'areal da la chasa da scola, en ils conturns dal lieu, nua ch'els abitan, projects per la segirezza en il traffic, per drizzar en localitads per il temp liber, protecziun da territoris natirals).	
	d	» san - partind da fastizs en il spazi sco era d'infurmaziuns (p.ex. maletgs, rapports, discours cun umans pli vegls) - registrar midadas en ils conturns dal lieu, nua ch'els abitan, e far cumparegliaziuns da quellas midadas tranter il temp da pli baud e d'ussa.	
	e	» san reflectar davart las consequenzas che midadas en il spazi han per ils umans e per la natira (p.ex. en il traffic, tar stabiliments da temp liber, vi dad auas) e far ponderaziuns davart pussaivladads concepziunalas e dal cumportament per il futur.	

4. Las scolaras ed ils scolaras san chattar elements e caracteristicas da spazis en meds da preschentaziun sco era stgaffir ed applitgar rasters d'orientaziun che sa refereschon al spazi.

 renviaments
AS - Orientaziun en il spazi (4)

Meds e rasters d'orientaziun en il spazi

NUS.8.4

Las scolaras ed ils scolaras ...

1			
	a	» san describer la posiziun e la direcziun d'objects en l'agen spazi d'experiencia ed applitgar latiers musters d'orientaziun (p.ex. a sanestra/a dretga, sura/sut, davant/davos).	MA.2.A.1.c
	b	» san identifitgar e mussar sin chartas e plans da la regiun, dal lieu da domicil da la Svizra, dal mund e sin il globus, tge lieus e territoris ch'els enconuschan gia e describer tals.	
2	c	» san localisar puncts d'orientaziun en il spazi ed applitgar per l'atgna orientaziun en il spazi (p.ex. direcziuns geograficas, edifizis marcants, stabiliments en ils conturns).	
	d	» san chattar lieus e territoris sin chartas, fotografias or da l'aria e sin il globus (p.ex. flums, lais, muntognas, lieus, citads impurtantas, lingias da traffic).	
	e	» san caracterisar e declarar rasters geografics (p.ex. cuntradas grondas da la Svizra, posiziun e repartiziun da las mars e dals continents, repartiziun da la populaziun).	
	f	» san metter en relaziun ina cun l'autra grondezzas, cundiziuns e dimensiuns (p.ex. metter a lieu il lieu da domicil, regiun, chantun, Svizra, Europa, continents, mund; tschertas ideas davart distanzas e surfatschas en la regiun, en Svizra e sin la terra).	
	g	» san chattar - partind d'infurmaziuns davart eveniments actuals (p.ex. eveniments da la natira, conflicts tranter gruppas da la populaziun) - relaziuns territorialas en meds d'orientaziun ed ordinar infurmaziuns davart las situaziuns territorialas.	
► Cumpetenzas consecutivas: STS.4.1, STS.4.2			

5. Las scholaras ed ils scholars san s'orientar, sa mover en lur ambient pli stretg e pli vast e trair a niz ed applitgar en quest connex medes d'orientaziun.

renviaments
AS - Orientaziun en il spazi (4)

Orientaziun en la cuntrada

NUS.8.5

Las scholaras ed ils scholars ...

1			
	a	» san sa mover e s'orientar tenor instrucziun sin l'areal da scolina resp. da scola, sin la via da scola ed en la proxima vischinanza sco era descriver ils curs da vias prendidas. ■ areal da scolina e da scola, via da scola	
	b	» san ir sezs sin vias en ils conturns da l'abitaziun e da la scola, identifitgar, designar en quest connex lieus segirs e lieus malsegirs ed observar reglas da traffic.	FSP - Sanadad
	c	» san chattar - cun agid da medes d'orientaziun simpels (p.ex. skizzas, chartas da l'areal da scola, chartas da stgais, plan cun maletgs e pictograms) - lieus en la cuntrada sco era descriver direcziuns e coordinatas d'objects en l'agen quartier da domicil resp. a l'agen lieu da domicil.	MS.1.A.1.3c
2	d	» san represchentar situaziuns traidimensiunalas (p.ex. atgna stanza, stanza da scola, piazza da gieu) cun atgnas skizzas e plans e declerar talas ad auters.	
	e	» san chattar cun agid da chartas elements traidimensiunals famigliars en ils conturns, resp. objects da la cuntrada en chartas, e leger ed applitgar en quest connex furmas da preschentaziun (p.ex. indicaziuns da la scala e da la direcziun, signaturas specificas).	
	f	» san represchentar a moda proporziunala ed adattada e declerar en chartas simplas e sin models situaziuns traidimensiunalas da l'ambient natiral e construi.	MA.2.C.4.f
	g	» san esser independentamain en gir cun il velo e cun il traffic public en la regiun da domicil e guardar en quest connex sin la segirezza en il traffic ed observar reglas.	FSP - Sanadad MS.5.1.1c
	h	» san s'orientar en il spazi cun agid da differents medes d'orientaziun (p.ex. plan local, chartas da cursas d'orientaziun, chartas topograficas, chartas da la rait da traffic da la regiun). » san chattar lieus specifics en la cuntrada sco era transponer sin chartas vias fatgas ed objects percepids.	MA.2.C.4.g MI - Retschertga e sustegn d'emprender MS.1.A.1.3e
	i	» san applitgar differents medes d'orientaziun en la cuntrada (p.ex. chartas, cumpass, GPS) e leger cun agid da legendas indicaziuns or da medes d'orientaziun e caracterisar situaziuns geograficas.	MI - Retschertga e sustegn d'emprender